

УДК 378

Абышалиев К.Б.

К.Тыныстанов атындагы ЫМУ

**СТУДЕНТТЕРДИН ТААНЫП-БИЛҮҮ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН
АКТИВДЕШТИРҮҮДӨГҮ ПЕДАГОГИКАЛЫК АСПЕКТИЛЕР**

Бул макалада студенттердин өз алдынча билимин жогорулатуудагы модулдук-рейтинг системасынын ЖОЖдогу калыптанышы ачып көрсөтүлөт.

Жогорку окуу жайы жакынкы арада, болбосо кийинки жылдарда республикалык илимий-техникалык процессти жана социалдык жаңы методологиялык негиздерди бекемдеп, өндүрүштүн, айыл чарбасынын илимий-техникасын, экономикасын түп тамырынан бери өзгөрткөн интеллектуалдуу адистерди даярдап чыгууга тийиш.

Жогорку окуу жайдын бүтүрүүчүлөрүнүн квалификациялуулугу, компетенттүүлүгү, жоопкерчиликтигү, чынчылдыгы азыркы коомдун өнүгүшүнүн багытын жана темпин аныктайт. Жогорку билим берүү системасын өнүктүрүүдөгү жана реформалоодогу чечүүчү фактор болуп технологиялык жаңылануулар же инновация эсептелет.

Бүгүнкү күндүн жаңы талаптарын эске алган, билим берүүнүн жаңы технологиясын сунуштаган бир катар изилдөөлөр аткарылды.

Окуу процесси бул - окутуучу менен окутуучунун ортосундагы өз ара алака, билим алуу өзүнүн психологиялык табиятында окутуучу менен студенттин бирдиктүү ишмердигинин процессин көрсөтөт.

Традициялык педагогика «окуу» түшүнүгүн окутууга ыйгарып, окулуучу социалдык тажрыйбада студентке пассивдүү объектинин ролу калтырылган. Жогорку билимдүү даяр кадрлар кенен, бирок көбүнесе «статистик» билим алууга тийиш болуп, көп өзгөрүүгө дуушар болбогон пландык чарбада өз билиминин тереңдигин жана кенендигин далилдөөлөрү зарыл эле.

Көпчүлүк изилдөөчүлөр акыйкат белгилегендей, ЖОЖдук окутуу системасында студенттердин өз алдынча иштеринин сыйымдуу жана ийкемдүү формасы болуп рейтингдик окутуу эсептелет. Бул жерде өз алдынча иштер аркылуу билим системалашат, лекция учурунда алынган маалыматтан тажрыйба топтолот, практикалык сабактардан улам проблемалык маселелерди чечүү жөндөмдүүлүгү өркүндөйт.

Студенттерди өз алдынча ишке көнүгүшү окуу мөөнөтү жогорку жетишүүсүнө караганда, алда канча кенен жана терең максаттарды алып жүрөт. Өз алдынча жекече ой жүгүртүүнүн өнүгүшүнө, өтүүнүн көз караштарынын мурун топтолушуна шарт түзүп, өндүрүштө чыгармачылык менен маселелерди чечүү жөндөмүн өстүрөт.

Окууга болгон чыгармачылык мамиле, ага карата болгон даярдык деңгээли жана жашоого карата болгон мамилелери инсан катары билим алуучулук ишмердүүлүгүнүн зарыл сапаттарынын бири болууга тийиш.

Инсан катары окуу процессинде өз алдынчалуулукту өстүрүү тажрыйбаны, жөндөмдү жана билимди өркүндөтүү менен эле эмес, ошондой эле окуучулардын ишмердүүлүгүнүн мотивдерин татаалдатууда да турат. А.К.Маркова өтүүнүн квалификациясында таануучулук жана социалдык мотивдерди бөлүп көрсөтөт [10]. Таануучулук мотивдер таануу процессинде инсандын активдүүлүгүн чагылдырып,

өз кезегинде кенен окуу-таануучулук жана өз алдынча билим алуу мотивдерине бөлүнөт. Чыгармачылык жана таануучулук өз алдынчалуулукту активдештирүүнүн, анын деңгээлин жогорулатуунун бир жолу анын өнүгүшүн шарттаган активдүүлүктү жогорулатууда жана мотивдерди өзгөртүүдө жатат. Таануучулук активдүүлүк жана өз алдынчалуулук педагогдордун жана дидактиктердин эмгектеринде көпчүлүк учурларда бирге коюлат. Мындан сырткары, бул эки түшүнүк бири-бирине дал келет. Өз алдынча аракеттенүүдө, негизинен, студенттердин активдүүлүк элементтери пайда болот, же тескерисинче активдүүлүк пайда болушу инсанды өз алдынчалуулукка багыттайт. Активдүүлүктү ишмердүүлүк катары жана мүнөздүн белгиси катары кароого болот [10].

Эффективдүү билим алууга ишмердүүлүккө умтулуу ыкмаларынан турган активдүүлүк окуу, таануучулук максатка жетүүдөгү эрктүүлүктү билим алууга ишмердүүлүккө умтулуу ыкмаларынан турган активдүүлүк, окуу-таануучулук максатка жетүүдөгү эрктүүлүктү билдирген каражат жана шарт катары көрүнөт. Бул жерде анын активдүүлүгү инсандын өз алдынчалуулугунан куралат. Мындан келип окуудагы студенттин активдүүлүгү кош бирдиктеги сапатында көрүнөт: инсандын мүнөзү катары жана анын ишмердигинин сапаты катары.

Студенттин активдүүлүгү өздөштүргөн билимдин жана таануучулуктун ишмердүүлүгүнүн актуалдуулугунан жана окуу проблемаларын чечүүдө илимий чындыкты издөөгө «берилүүчү эффективдүүлүктө» билинет.

Биздин изилдөөлөр көрсөткөндөй, рейтингдик системаны колдонууда студенттердин билим алуу өз алдынчалыгын уюштуруу менен алардын активдүүлүгү жогорулайт.

Модулдук рейтинг студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүгүн активдештирүүдөгү жаңы жана эффективдүү ыкма болуп саналат, анткени билимди баалоонун көп балдуу рейтингдик системасы студенттер тарабынан семестр бою окуу материалын үзгүлтүксүз жана ритмдүү үйрөнүүдө ишке ашат. Башка жагынан алганда, окутуучулар тарабынан билим алуунун сапатын жана терендигин үзгүлтүксүз чың көзөмөлдөөнү талап кылып, муну менен бирге студенттерди өз алдынча иштердеги системалуулукка көнүктүрүп, алардын өздүк даярдыктарынын сапаттуу болушуна тарбиялайт.

Адамдын бардык жөндөмдүүлүгү ишмердүүлүк процессинде өнүгөт, бул аныктама азыркы педагогикалык психологиянын алдыңкы принциби болуп эсептелет.

Активдүү ишмердүүлүктү уюштуруудан артык адамдын таануучулук жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүчү бөлөк жол жок. Окуп таануу процессиндеги индивидумдун өз алдынча иштеринин жогорку активдүүлүгүн камсыз кылып турган ыкмалар менен методдорду чебер колдонуу окуп жаткандардын таануучулук ишмердүүлүгүнүн каражаты болуп саналат.

МРОТ окутуу процессин башкаруу үчүн психологиялык негиз болуп А.Я.Гальпериндин акыл ишмердүүлүгүн этаптуу уюштуруу теориясы да кызмат кыла алат, анын борбордук маселеси болуп кыймыл-аракет жөнүндөгү түшүнүк эсептелет. Кыймыл-аракеттик элемент - адам ишмердүүлүгүнүн негизги бөлүгү. Кыймыл-аракеттин үч түрүн (предметтик, кептик, акыл-эстик) бөлүп көрсөтүп жүрүшөт. П.Я.Гальпериндин теориясы боюнча, окуп үйрөнүү, түрдүү ишмердүүлүктүн курамына кирген акыл-эстик аракеттин бекемдиги чечмеленет.

П.Я.Гальпериндин теориясынын негизинде адамдын материалдык жана психологиялык ишмердигинин биримдиги жөнүндөгү жалпы психологиялык идея жатат [3].

Теориянын бөтөнчө өзгөчөлүгү болуп, акыл-эстик аркеттердин уюшулушу алардын предметтик аналогдорунун негизинде ишке аша тургандыгы жөнүндөгү жобо эсептелет. Ал эми мунун модулдук рейтингдик окутууга тиешелүү жагы, тилдик билимди өздөштүрүү, ой жүгүртүү жана кептик жөндөмдүүлүктү уюштуруу бир бүтүн процесс катары каралыш керек. Бул жерде бирдиктүү коммуникабелдик жөндөмдүүлүк, этаптуу иш-аракеттердин негизги бөлүгү жана жыйынтыгы болуу менен окутуунун жалпы процессин башкарууну жүзөгө ашырат. Акыл-эстик аракеттерди этаптуу түзүүнүн теориясы, ассоциациялык, операциялык ыкма менен эмес, сырткы «материалдык» аракеттерди ички планга этаптуу түрдө өткөрүүнү берет. Ар бир аракетте эки негизги бөлүк айырмаланып турат: ориентировкалык жана аткаруучулук. Ориентировкалык ишмердүүлүктүн ролу физикалык, келечектик жана акыл-эстик аракеттерди уюштуруу үчүн зарыл болот.

Модулдук-рейтингдик окутуунун технологиясында Е.Н.Кабанова-Меллер ассоциациялардын үчү тибин бөлүп көрсөтөт: объектилердин кабыл алуу учурунда пайда болгон баштапкы ассоциациялар, окуучулардын ой жүгүртүү ишмердүүлүктөрүндө мурдатан топтолгон түшүнүктөрдүн натыйжасында түзүлгөн экинчи байланыштар, эс тутумунда сакталуу образдар менен кабыл алынган объектилердин дал келишинде пайда болгон өткөөл ассоциациялык байланыштар, ассоциациялардын бардык типтери кептик ишмердүүлүккө үйрөтүүдө пикирди уюштуруу процессине зарыл [7].

Таанып-билүүнү активдүү процесс катары түшүнүү, индивиддин таанып билүүнүн объектисине карата, негизинен, чыгармачылык мамилесине байланыштуулугунан көрүнүшү, билим курулай жаттоонун аркасынан келбейт, ал бир гана акыл-эстүү кабыл алуу, өздөштүрүлгөн информациянын сапаты үйрөнүүчүнүн ишмердүүлүгүнүн мүнөзүнө байланыштуу болуп, анын таанып билүүчүлүгүнүн өз алдынчалуулугу активдүү аракеттенүү жөндөмдүүлүгүнө негизделет дегенди билдирет. Мындан улам үйрөнүүчүлөрдү таанып-билүүнүн процессине активдүү мамиле этүүгө үйрөтүү, эгерде окуу процесси пассивдүү-туюнуучулук мүнөздү эмес, үйрөнүүчүлөрдүн өздөрүнүн активдүү чыгармачылык ишмердүүлүгүн ичине камтыган учурда гана жүзөгө ашыруу мүмкүн болот. Мектеп менен ЖОЖдун бул негизги милдети азыркы мезгилдерге чейин толук чечиле элек. Анализ көрсөткөндөй, окутуунун модулдук-рейтингдик системасын кийирүү, толук болбосо дагы окутуунун традициялык, системасына караганда студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүгүн активдештирүүдө көп артыкчылыктары бар.

Үйрөнүүчүнүн активдүүлүгүн өркүндөтүү жогорку мектептин ишин жөндөгөн окуу ишмердүүлүгүн уюштуруунун методдоруна жана формаларына, окуу пландарынын, программаларынын оптималдуулугуна байланыштуу болот. Муну менен бирге эле психологиялык-педагогикалык жолдомолоруна негизделген азыркы окуу процессинин илимий жактан так уюштуруу керек. Бул проблеманы чечүү үчүн окумуштуу-педагогдор тарабынан окутуунун модулдук-рейтингдик технологиясы ишке киргизилүүдө (МРОТ) [7].

Мында чыгармачылык ишмердүүлүктү активдештирүү аркылуу келечектеги адистин ишмердигинин бардык мезгилинде анын профессионалдык өсүшүн туруктуу камсыз кылууда жатат. Педагогдун максаты рейтингдик көзөмөлдүн процессинде студенттерде өз алдынча чыгармачылык ой жүгүртүү, жаңы жагдайларга ыкташуу, милдеттерди көрүп аларды чечүүнүн жолдорун табууга акырындап көнүктүрүүдө турат.

Чыгармачылык ишмердүүлүктү активдештирүү үчүн «үй тапшырмаларды» анын ичинде жекече тапшырмаларды аткара билүү жөндөмдүүлүгү менен эле эмес, ошондой эле лекцияларды өз алдынча уга билүү менен аны кабылдоого да байланыштуу болот. Өз алдынча иштердин чыгармачылык тажрыйбаларына ошондой эле лекциядан кийинки конспектинин үстүндө иштөөнү, илимий адабият, сурап-билүү материалы, биринчи булактар, приборлор менен жекече ишти, аппаратура менен иштөөнү; илимий докладдарды, рефераттарды, отчетторду жана башкаларды түзүү. Модулдук формада окутуудагы мындай тажрыйбаларга ээ болуу жаш адистин таануучулук жөндөмдүүлүгүнүн деңгээлин аныктайт. Бүтүрүүчү ЖОЖдо топтолгон жөндөмдүүлүктөрдөн кесиптик маанидеги чыгармачылык маселелерди өз алдынча коюп жана чечүүгө жетишүүсү керек.

Бул жөндөмдүүлүктөр активдүү чыгармачылык ишмердүүлүктүн системасында жакшы уюшулуу менен МРОТ шартында окутуунун башкы сапаты болуп саналат.

Модулдук-рейтингдик окутуунун технологиясы ЖОЖдун профессор-окутуучулар курамынан өзүнүн иштерин жакшыртууну, активдүү окутуунун психологиялык-педагогикалык принциптерин пайдаланууну талап кылат. Мындай принциптердин биринин маңызы, окуу процессинин эффективдүүлүгү окутуу менен үйрөнүүнүн студенттер тарабынан туура моделдештирген активдүү байланыштуулугунун жыйынтыгы аркылуу жетишилет.

Ушу кездерге чейин профессионалдык мектепте окутуучуну даярдоодо негизги көңүл окутуунун каражаты жана анын методу катары студенттерге даяр түрдөгү информацияны берүүгө артыкчылык берилип келген. Бирок студенттин жекече таануучулук активдүүлүгүсүз, анын келечектеги кесибине болгон кызыкчылыгысыз окуу процессинин жыйынтыгы аз натыйжа берет. Жашыруун болбогондой, студенттердин интеллектуалдык пассивдүүлүгү да бир топ эле орун алат, тилекке каршы, анын залакалары өтө эле кеч, көбүн эсе өндүрүштө билинет. Мындай учурда окутуучу студенттен лекцияда окулган нерселерди кайталоосун күтөт. Мындан улам студенттердин чыгармачылык активдүүлүгү башынан эле бузулат, эми болсо адистерди даярдоонун сапаттык критерийи катары студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүккө болгон шыктуулугун аныктоо, бир гана окуу, изденүүчүлүк маселелерин эле алдыга коюу жана чечүү менен чектелбестен, ошондой эле профессионалдык максаттарды жана чыгармачылык активдүүлүктү да эске алат. Студенттерге окуу ишмердүүлүгүн ойготуучу мотивдештирүүнүн өзгөчө ролун жана маанисин белгилөө менен бир гана бул фактордун өзү жетишсиз экендигин жакшы түшүнүү керек. Дагы баштапкы базалык билим, ыңгайлуу окутуу атмосферасы да керек. Проблемалардын бардык аспектилеринде кеңири маалыматта болуу, андагы башкы жана экинчи даражадагысын түшүнүү, проблемалардын мазмунун түзгөн кубулуштардын түрдүү багыттарынын ортосундагы байланыштуулуктарынын мүнөзүн билүү, анын себептерин чечүүгө байланышкан суроолордон кабардар болуу

мунун бардыгы окууга көңүл коюуну жана мотивациясын өнүктүрөт жана бекемдейт. Эрежеге ылайык, мотивациялык белгилер билим аркылуу бекемделген жана шыктуулук табитине байланышкан студенттерде көбүрөөк байкалат.

Начар окуган студенттерге мотивациянын мүнөзү көбүнесе алардын окуу ишмердүүлүктөрүнүн өнүгүшү даражасы менен байланыштуу. Эгерде студент өзүнүн окуу ишмердүүлүгүн өз алдынча көзөмөлдөө жана баалоонун ыкмаларын өздөштүрүп, жекече коюлган проблемалардан келип чыккан маселелерди чечүүнүн жаңыча ыкмаларын, каражаттарын өздөштүрө алса, билим алуу окуу ишмердүүлүгүнө айланат.

Өркүндөтүп окутуунун теориясын иштеп чыгышкан (Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов ж.б.) психологдор жана педагогдор активдүү окуу өзүнө үч компонентти камтырына көңүл бурушкан: окуу маселелеринин окуучулар тарабынан түшүнүлүшү жана кабылданышы, алар тарабынан активдүү окуу аракеттеринин (анализ, салыштыруу, моделдештирүү) аткарылышы, өзүн көзөмөлдөө жана баалоо аракеттери. Эгерде студент окуу проблемасын жана көнүгүүнүн маңызын даана баамдаса, мындай учурда өзү окуу материалына карата аң-сезимдүү жана активдүү аракеттерди аткарат, ошондой эле, эгерде ал өзүн көзөмөлдөөнүн ыкмаларын акындык менен топтосо, ага анын өзүндө окуу-таануучулук мотивдер түзүлөт [5-6].

Студенттин окуу ишмердүүлүгүн керектөөгө ээ болушу, мотивдешкен окууга көңүл коюшун бекемдейт. И.Я.Лернер «Развивающее обучение ценно и тем, что создает условия, в которых становится возможным формирование новых мотивов на основе уже наличных потребностей и интересов в виду мотивы, относившиеся не только к отдельным объектам, но и к их типам: интерес к учению и вне учебному познанию, стремление познать истину, быть милосердным, уметь сострадать» - деп жазган.

Окуунун оң мотивизациясын уюштуруу университетте, факультетте, тайпада, билим берүүнү жана өздөштүрүү процессин эки жактуу кызматташтыгын оңтойлуу жалпы атмосферасын түзүүнү шарттайт. Модулдук окутуу технологиясынын жана көзөмөлдөөнүн рейтингдик системасынын мотивациялык мүмкүнчүлүктөрүн табуу көрсөткөндөй, окуунун модулдук принциби студентке анын таануучулук бөтөнчөлүгүн, мотивин ж.б жекече сапаттарын толук түрдө эске алган жекече оптималдуу программада билим алуусуна мүмкүнчүлүк берет. Үйрөнүлүп жаткан циклдин жыйынтыктоочу модулдук пакети, көзөмөлдөөчү материалдары студенттен билимдин белгилүү системасын түзүү боюнча жекече ишти аяктоо жана аны кайсы бир схемага жана эрежеге ылайык аракеттенүүсүнө түрткөн рефлексиянын дидактикалык принциптерин жүзөгө ашыруучу инструмент катары көрүнөт.

Окутуунун жүрүшүнүн үстүнөн рейтингдик көзөмөлдөө студенттердин окуусунун мотивациясын бир кыйла өзгөртөт.

МРОТтогу студенттин чыгармачылык активдүүлүгү окуу процессине жогорку мектепте улам көбүрөөк бекемделип жаткан проблемалык окутууну киргизүү менен камсыз кылынат.

Модулдук принципте окутууда «орто» студентке эмес, ар бир студенттин жекече шыгына эсептелинген окутууну индивидуалдаштыруу принцибин жүзөгө

ашыруунун эсебинен студенттер менен иштөө активдүүлүгү жогорулайт.

Адистерди сапаттуу даярдоо конкреттүү дидактикалык максаттарга жана окутуунун шарттарына ылайыктуу келген методдордун принцибин колдонууну болжолдойт.

Бир гана ал эле эмес, абдан текшерилген методду колдонууга токтолуу көбүнесе жетишсиз. Билим берүү технологиясынын бардык жаңыча арсеналын пайдалануу зарыл: информативдик жана проблемалык методдорду, программаланган окутуу жана техникалык каражаттар, булардын бардыгы МРОТто комплекстүү түрдө колдонулушу керек.

Студенттерге жекече чыгармачылык окуу ишмердүүлүктүн ыкмаларын түзүү, акыл эмгегинин маданиятына тарбиялоо, окутуунун рейтингдик системасында өзүн даярдоо жана өзүн тарбиялоо тажрыйбаларын өнүктүрүү окутуучулардын педагогикалык чеберчиликтерин жогорулатууда, деканаттардын жана кафедралардын, окуу кабинеттеринин, китепканалардын максаттуу багыттагы иштеринин зарыл шарттынын сапатында көрүнөт.

Окутуудагы студенттердин активдүүлүгү - бул инсандын күчөтүлгөн таануучулук ишин мүнөздөгөн ишкердүүлүк абал. Ой жүгүртүүчүлүк маселелерге жана анын эмгегин уюштуруу деңгээлдерине жараша ал ар түрдүү өтөт. Буга байланыштуу, таануучулук активдүүлүктүн төмөнкүдөй деңгээлдерин бөлөбүз: биринчи деңгээл - окутуучу менен алдын ала талдоо аркылуу көнүгүүлөрдү аткаруу, экинчи деңгээл - үлгү боюнча боюнча тапшырмаларды өз алдынча аткаруу, үчүнчү деңгээл - иштерди өзүнүн планы боюнча жекече аткаруу.

Өндүрүлгөн ишмердүүлүктө өз алдынчалуулук алгачкы форма катары көрүнөт. Өз алдынчалуулуктун деңгээли чечилип жаткан маселенин тиби менен эле эмес, ошондой эле анын татаалдыгы менен да аныкталат. Чыгармачыл өз алдынчалуулуктун бир нече баскычтарын белгилөөгө болот. Эң жөнөкөй формаларынын бири - бул мурдатан тапшырылган өзүнчө дидактикалык каражаттардын комбинацияланган ишмердүүлүгү. Өз алдынчалуулуктун жогорураак деңгээли студент өзүнө окуу үчүн берилген материалды окутуучунун жардамысыз өзүнө керек жаңы билимге ээ болуп, жаңы жөндөмдүүлүктү өз алдынча аткарган жерде гана көбүрөөк көрүнөт.

Өз алдынчалуулуктун эң жогорку баскычы - бул проблемаларды өз алдынча коюуга жана аны чечүүгө умтулуу.

Өз алдынчалуулуктун жогорку деңгээли студенттин окулуп жаткан предметтердин маңызына сүңгүүсү, окуу максаттарын аткаруу ыкмаларынын жаңычыл элементтерин издөөдөгү чыгармачылык активдүүлүгү менен мүнөздөлөт. Активдүү студент билимге, окуу максаттарына кызыкчылык артып, практикалык кырдаалдарга теориялык билимин колдойт.

Студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүгүн активдештирүүнүн психологиялык-педагогикалык шарттары - бул окутуучуга студенттердин чыгармачылык ишмердүүлүгүн уюштуруу мүмкүнчүлүгүн шарттаган факторлордун бүтүндүгүн көрсөткөн өзгөчө чөлкөм. Биздин анализ көрсөткөндөй, активдештирүүнүн мындай шарттарына киргендер:

- окуу процессинде тарбиялык жана билим берүүчүлүк максаттардын бүтүндүгүн камсыздоо;
- дидактиканын принциптерин сактоо: студенттердин илимий, проблемдүү,

профессионалдык багыттуулук, индивидуалдык мамиле, коомдук иштер менен илимий, окуу иштери;

- окутуу каражаттарынын түрдүү колдонулушу, алардын студенттердин активдүү изилдөөчүлүк иштерине багыттоо;

- студенттик жамааттарда окутуунун эмоционалдуулугун жана ыңгайлуу адеп ахлактык-психологиялык климатты түзүү;

- аудиториядан сырткары учурда студенттерди системалуу өз алдынча окуу иштерине багыттоо;

- компьютерлештирүүнү пайдалануу аркылуу окуу каражаттарын максатка ылайык комплексттүү пайдалануу.

Окутуучу тарабынан жүргүзүлгөн ар бир сабак чыгармачылык өз алдынча иштерге багытталышы керек. Бул жерден студенттердин убактысынын бюджетин эске алуу менен алардын иштеринин оптималдуу көлөмүн аныктап, билиминин, жөндөмдүүлүгүнүн жана тажрыйбасынын үзгүлтүксүздүгү менен тактыгын көзөмөлдөөнү камсыз кылуу.

Билимди текшерүүнүн буга чейинки системасы семестр бою системалуу көзөмөл менен камсыз кыла албагандыгы үчүн жабыр тартып келет. Көбүнесе жана бир катар дисциплиналар боюнча көзөмөлдөө зачет жана экзамен учурунда гана жүргүзүлөт. Көзөмөлдөөнүн мындай формасы өз алдынча системалуу аткарылышын, ошондой эле, кезегинде, чыгармачылык ишкердүүлүктүн системалуулугун начарлатат. Студенттин активдүү өз алдынча иштерин камсыз кылган үзгүлтүксүз өткөөл жана жыйынтыктоочу көзөмөл ага курсту үйрөнүүгө сапаттык баллды жогорулатып зачет, экзаменге мурдатан эле даяр болуусуна мүмкүнчүлүк берет.

Үзгүлтүксүз жана өткөөл көзөмөлдү жүргүзүү үчүн ЭЭМди (компьютердик) жана техникалык каражаттарды кеңири пайдалануу зарыл. Студенттердин билимин баалоонун рейтингдик системасы үзгүлтүксүз, өткөөл жана жыйынтыктоочу көзөмөлдү камтыган көзөмөлдөөнү уюштурууга мүмкүнчүлүк берет. Мында студенттин интеллектуалдык рейтингин аныктоодо зарыл фактор болуп анын билиминин жыйынтыгы боюнча жетишүү баллын белгилөө эсептелет.

Белгилеп коюучу нерсе, МРОТту киргизүү менен ишкердик оюндар, дискуссия – лекция, дискуссия – семинар, проблемалык кырдаалдарды коюу сыяктуу азыркы формадагы окутуунун колдонуунун мүмкүнчүлүктөрү кеңип, студенттердин өз алдынча чыгармачылык ой жүгүртүүлөрүнүн сапаты жогорураак калыптанат.

Адабияттар:

1. Алабужева Т. О педагогической практике будущих преподавателей и мастеров // Проф.-тех. образование, 1977, № 7. - С. 46.
2. Асаналиев М.К. Педагогическое проектирование технологии организации СРС. - Каракол: ИГУ, 2002. - С. 202.
3. Гальперин П.Я., Введение в психологию. - М.: МГУ, 1976.
4. Гершунский Б.С. К вопросу о сущности законов педагогики. // Советская педагогика, 1979, № 7. – С. 52-58.
5. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении. - М.: Педагогика, 1972.- С. 423.
6. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. - М.: Педагогика, 1986. - С. 239.
7. Кабанова-Меллер Е.Н. Формирование приемов умственной деятельности и

умственное развитие учащихся. - М.: Педагогика, 1968.

8. Лернер И.Я. Дидактические основы формирования познавательной самостоятельности учащихся при изучении гуманитарных дисциплин. Дисс. докт. пед. наук. - М.: 1971. - 300 с.

9. Лернер И.Я. Поиск доказательств и познавательная самостоятельность учащихся // Советская педагогика, 1974, № 7. - С. 28-37.

10. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения. Кн. Для учителя. - М.: Просвещение, 1990. - С. 191.